Republika e Shqipërisë
Universiteti "KRISTAL"
Fakulteti i Infermierisë
Kampusi Kukës

Epidemiologjia dhe Infermieria

Agron Bytyqi, DNP, Master student
Mësimdhënës i Infermierisë

Epidemiologjia

- **Epi** (mbi) & **Demos** (Populli)
  - Ka prejardhje nga Populli.
- Dega e shkences mjekesore qe merret me rastet, shperndarjen dhe kontrollin e semundjeve ne popullatë *(Miriam Medical Dictionary)*
- Shuma e faktorëve që kontrollojnë praninë ose mungesën e sëmundjes apo patogjenit.

Definicionet tjera të Epidemiologjisë

- është "Shkenca e cila së pari jep një imazh për përhapjen, shpërndarjen dhe llojet e sëmundjeve të periudhave kohore të veçanta të njerëzimit dhe pikave të ndryshme të sipërfaqes tokësore". *(Hirsch)*
- Fusha e shkencës mjekësore e cila ka të bëj me marrëdhëniet e faktorëve të ndryshëm dhe kushtet të cilat përcaktojnë frekuencat dhe shpërndarjet e një procesi të infeksionit, një sëmundje apo një gjendje fiziologjike në bashkësinë njerëzore. *(Maxcy)*
- Është studim sistematik shkencorë i shpërndarjes, mostrës dhe përcaktuesve të shëndetit, sëmundjes dhe frekuencave të kushteve në popullatë, me qëllim të promovimit të kushteve të mirëqenies dhe sëmundjeve parandaluese. *(Dizon, 1979)*

Aspekti i Epidemiologjisë

- **Epidemiologjia si Shkencë Përshkruese**
  - Mbledh fakte për të përshkruar dukurinë dhe shpërndarjen e sëmundjes në popullatë, dhe orientohet në kushtet e variablës së personit, kohës dhe vendit. Shihet se kërkon analizim të faktorëve të ndryshëm që kanë të bëjnë me agjentin, bartësin e mjedisin dhe ndërlidh disa faktorë në historinë natyrale të sëmundjes dhe kjo zbulon ndonjë boshllëk në njohurinë për sëmundjen dhe kontrollin e saj.
- **Epidemiologjia si Shkencë Konstruktive**
  - Jo vetëm që përshkruan ngjarjen e sëmundjes, por përpiqet të shpjegoj ngjarje të tilla; jo vetëm që prezanton boshllëqet në njohuritë e mundshme të sëmundjes, por më e rëndësishmja kërkon të ndërtoj njohuri të reja në mënyrë që të plotësoj boshllëqet në historinë natyrale të sëmundjes.

Aspekti përshkrues dhe konstruktiv i epidemiologjisë

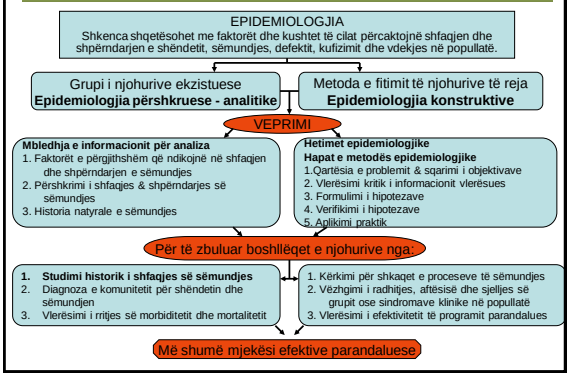

Shpjegimi grafik i epidemiologjisë

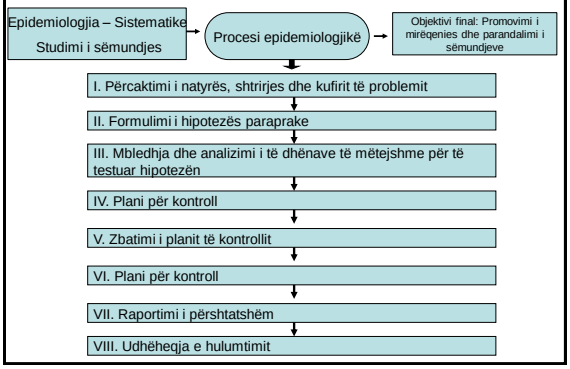

Krahasimi i procesit infermieror dhe procesit epidemiologjikë

Procesi infermieror	Procesi epidemiologjikë
Vlerësimi – Mbledhja e të dhënave për të përcaktuar natyrën e problemeve të klientit.	I. Përcaktimi i natyrës, shtrirjes dhe kufirit të problemit. A. Historia natyrale jetësore e gjendjes B. Determinantet që ndikojnë në gjendje 1. Të dhënat primare (agjenti esencial) a. Parazitët / bakteret / viruset b. Ushqyes c. Psiko-social 2. Mostrat ndihmëse a. Agjenti b. Vendi c. Mjedisi C. Mostrat / metodat ndihmëse 1. Personi 2. Vendi 3. Koha D. Frekuenca e gjendjeve 1. Prevalenca / përhapja 2. Incidenca 3. Matjet tjera bio-statistike

Procesi infermieror	Procesi epidemiologjikë
Analizimi - Formulimi i diagnozës infermierore	II. Formulimi/ Zhvillimi i hipotezave paraprake. III. Mbledhja dhe analizimi i të dhënave për të testuar hipotezën
Planifikimi	IV. Plani për kontroll
Zbatimi	V. Zbatimi i planit të kontrollit
Vlerësimi	VI. Vlerësimi i planit të kontrollit
Rishikimi ose përfundimi	VII. Bërja e raportit të duhur
Hulumtimi	VIII. Administrimi i hulumtimin

I. Përcaktimi i natyrës, shtrirjes dhe kufirit të problemit

A. Historia natyrale jetësore e gjendjes

Marrëdhëniet person – vend - kohë

Personi – cili është prekur

Vendi – ku është prekur

Koha – kur janë prekur

Kur monitorohet incidenca e sëmundjeve ngjitëse, frekuenca relative në kohë dhe hapësirë janë terma si:

Sporadike – Është dukuri e ndërprerë e disa shkaqeve të izoluara dhe të palidhura në një lokalitet të caktuar, sezonal / periodikë

Endemike – Është dukuri e vazhdueshme gjatë periudhës kohore të rasteve të zakonshme në një lokalitet të caktuar

Epidemike – dukuri pazakontë e numrit të madh të rasteve në periudhë relativisht të shkurtër kohore, më interesante për studim sepse elementi i urgjencës është i përfshirë.

Pandemike – është dukuri e njëkohshme e epidemive të sëmundjeve të njëjta në vende të ndryshme të perspektivës ndërkombëtare. Edukimi shëndetësorë në natyrën dhe shfaqjen e sëmundjes ngjitëse dhe në higjienën personale, zvogëlon detyrat e infermieres së kujdesit parësor.

Trekëndëshi epidemiologjik

Marrëdhëniet Bartës – Agjent - Mjedis

Agjenti – Faktorët e gjallë ose jo të gjallë që duhet të jenë të pranishëm ose të mungojnë për një sëmundje ose gjendje.

Bartësi – speciet e gjalla (njerëzit ose kafshët tjera) e aftë për tu infektuar ose e ndikuar nga një agjent

Mjedisi – Çdo gjë e jashtme e një agjenti ose bartësi të veçantë, përfshirë njerëzit dhe kafshët.

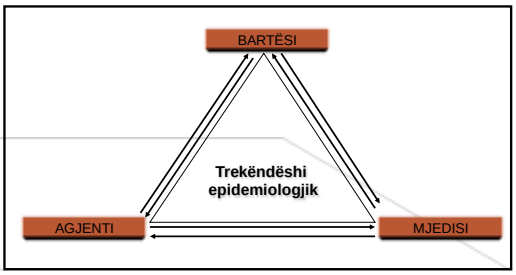

Leavell and Clark: *Natural History of Disease*

- Prepatogjeneza – Ekspozimi ndaj faktorit ose stimulit predispozues i cili do të shkaktoj disekuilibrim ose sëmundje.
- Patogjeneza – bartësi nuk mund të bëhet stimul. Ka ndryshime tek njeriu dhe fillon procesi i sëmundjes.

Tri fazat e parandalimit

1. Parandalimi primar – realizohet në periudhën e prepatogjenezës në historinë natyrale të sëmundjes. I dizajnuar për të promovuar shëndetin e përgjithshëm optimal ose me mbrojtje të veçantë të njeriut kundër agjentëve ose krijimit të barrierave kundër agjentëve në mjedis.
   a. **Promovimi i shëndetit**
   b. **Mbrojtja specifike**
2. Parandalimi sekondar – ndodh shpejt, kur procesi i sëmundjes është i dallueshëm në fillim të patogjenezës.
   a. **Diagnoza e hershme dhe trajtimi i nxituar**
3. Parandalimi terciar – Parandalimi me terapi korrigjuese që realizohet si progres i patogjenezës.
   a. **Kufizimi i pa-aftësive**
   b. **Rehabilitimi**

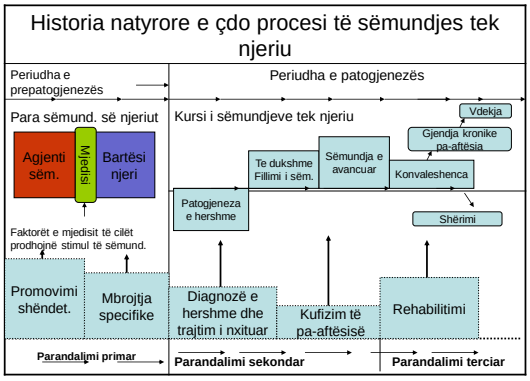

Hapi 1:

Përcaktimi i natyrës, shtrirjes dhe rëndësisë së mundshme të problemit

Hapi 2:
Zhvillimi i hipotezës paraprake

Hipotezë e përcaktuar për këtë qëllim, si një teori paraprake ose supozim i përkohshëm i adoptuar për të shpjeguar faktet dhe për të udhëzuar në hetimet e mëtejshme.

Hapi 3:
Mbledhja dhe analizimi i të dhënave të mëtejshme për të testuar hipotezat

- Identifikimi i grupit të përzgjedhur për sulm nga sëmundja ose problemi nën hetim. Historitë individuale epidemiologjike shëndetësore duhet të bëhen për të klasifikuar personin në bazë ekspozimit të tyre në të dyshuar ose agjentë shkakësorë.

Hapi 4:
Plani për kontroll

- Kur planifikohet për kontroll, është thelbësore të identifikohen aktivitetet parandaluese të bazuara në njohuritë e historisë natyrore të sëmundjes në fjalë, e cila mund të përdoret për të kontrolluar përhapjen e mëtejshme të shfaqjes së sëmundjes.

Zinxhiri i infeksionit

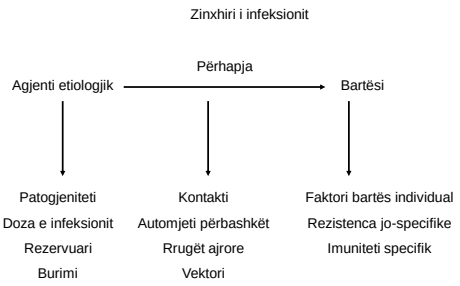

Patogjeniteti

Patogjeniteti – Aftësia e agjentit për të shkaktuar sëmundjen. (Virulenca + Invasiviteti/pushtimi)

a. **Virulenca** – Ashpërsia e infeksionit

$$\text{Virulenca} = \frac{\text{Morbiditeti}}{\text{Mortaliteti}}$$

b. **Invasiviteti** – Aftësia e organizmit për të pushtuar inde. (Ndikimi me ndjeshmëri të bartësit.)

Doza e infeksionit – No i organizmit për të shkaktuar sëmundje.

Rezervuari – ku organizmi banohet, metabolizohet dhe shumohet.

Metoda e përhapjes:

Përhapja me kontakt

Përhapja e zakonshme me vetura

Përhapja me rrugë ajrore

Përhapja me vektorë të lindur

Detyrat dhe përgjegjësitë e infermierit epidemiolog

1. Mirëmban mbikëqyrjen e shfaqjes së sëmundjes së regjistruar.
2. Koordinon me anëtarët e tjerë të ekipit shëndetësorë gjatë trazirës së sëmundjes.
3. Merr pjesë në gjetjet e rastit dhe mbledhjen e mostrave laboratorike.
4. Izolon rastet e sëmundjeve ngjitëse
5. Bën kujdes infermieror, mëson dhe mbikëqyrë dhënien e kujdesit
6. Kryen dhe mëson anëtarët shtëpiak për metodat e dezinfektimit bashkëveprues dhe terminal

Detyrat dhe përgjegjësitë e infermierit epidemiolog

7. Jep mësime shëndetësore për të parandaluar përhapjen e mëtejshme të sëmundjes tek individët dhe familjet.
8. Përcjellja e rasteve dhe kontakteve.
9. Organizon, koordinon dhe drejton fushata/ takime të edukimit shëndetësorë në komunitet
10. Referon rastet kur është e nevojshme
11. Koordinon me agjencitë e tjera të komunitetit në fjalë.
12. Kryen dhe mban të dhënat dhe raportet dhe i paraqet në zyrën apo agjencinë e duhur.